

Fogalmazási technikák

Mit csináljon egy párt az elveivel (ha tart ilyeneket)? Általános felfogás: közvélemény-kutatás útján győződjék meg arról elvencént és alkalmanként, hogy melyik mennyire népszerű, és ettől függően döntsön: vállalja-e el a szóban forgó elvet, hallgasson róla, vagy tagadja meg. Ez az eljárás tagadhatatlanul vezet sikerekre – Horn Gyula és Orbán Viktor stratégiája egyaránt erre épült.

Felmerül azonban a kérdés, hogy mi a politikában a siker legfőbb kritériuma: a hatalom megszerzése és megtartása, vagy azoknak az elveknek az érvényesítése, amelyekért valamely politikusként vagy politikai párt közéleti szerepet vállal. Tisztelt olvasóim többsége bizonyára megmosolyog, ha én a második opció mellett törlök lándzsát. Nemcsak azokat a politikusokat tekintem sikertelenségre, akik nem tudják elveiket realizálni, hanem azokat is, akik pusztán közvetlen érdekeikre függesztik többnyire merev pillantásukat, és más célokat valósítanak meg, mint amilyenekkel rokonszenveznek vagy rokonszenveztek, amikor még megengedték maguknak az elvek luxusát.

A publicistának, aki a hatalom és az elvek viszonyával foglalkozik, nem volna szabad az ebből adódó dilemmákat fogalmazási technikákként kezelnie. A technika mögött tartalmi kérdések rejlenek, és a fogalmazás sem pusztán stiláris minőség, hanem elsősorban erkölcsi döntések folyamata. Nem lehet egyszerre gúnyolódni a politikusokon elvtelenségük és elvhűségük miatt.

Nagy N. Péter a Népszabadság augusztus 16-i számában pontosan ezt teszi. Az SZDSZ szerencsésje című szerkesztőségi cikkében jólesően gúnyolja Horn Gyulát, aki szocialista létére „ha úgy hozta a szükség, visszaállította volna a halálbüntetést, ingyenjeggyel repülőre ültette volna a nyugdíjasokat, s nem volt rest felismerni a külföldiekben a potenciális bűnözőt”. Ezután megjegyzi, hogy „A szabad demokratáknak nincs tehetsé-

gük e fogalmazási technikákhoz.” Azt hihetjük, hogy a szerző ezt dicséretnek szánja. Csakhamar kiderül azonban, hogy Nagy N. Péter nemcsak e „fogalmazási technikáktól” viszolyog, hanem ezek elkerülésétől is. A szabad demokraták „felemelik szavukat az önkéntes hadseregért, a deportáltak és munkaszolgálatosok méltó kárpótlásáért, a melegek és a kábítószeresek védelmében – megannyi ügyben, mely az intellektuális lelkiismeret számára fontos, de politikai felhajtóereje minimális, sőt”.

A cikkíró tehát azt állítja, hogy a züllöttség a politikában ellenszenves ugyan, de hasznat hoz, az intellektuális lelkiismeret követése viszont vonzó, de nem kifizetődő. Közállapotaink kádári szocializációját mi sem jellemzi jobban, mint a szóban forgó – éles kritikai érzékű és feltűnően tehetséges – publicistának ez a be nem vallott és gúnyval leplezett tanácsalansága. A mondat végén a „sőt” arra utal, hogy elrontja dolgát az a politikai erő, mely eleget akar tenni az intellektuális lelkiismeretnek – nemcsak a sajátjának, hanem például a szerzőének is. A szerző olyan világot érzékel maga körül, melyben kudarca kárhözhatja magát, aki eleget tesz az ő lelkiismerete parancsainak.

Évek óta ez a hangulat övezi a szabad demokratákat, olyannyira, hogy belső vitáikat – fogalmazhatnék így is: vitáinkat – ez a dilemma határozza meg. Némelyek azon a nézeten vannak, hogy akkor is kerüljük a népszerűtlen döntéseket, ha ezek történetileg és elvileg egyaránt politikai és szellemi profilunk lényegéhez tartoznak. Amikor a választások előtt Horn gyorsan tető alá akarta hozni a vízlépcsős megegyezést a szlovákokkal, a szabad demokraták előbb közvélemény-kutatás segítségével tisztázták, hogy a társadalomnak viszonylag kis szelete érdeklődik e kérdéskör iránt. Ezért csak nagy késéssel rukkolt elő a párt mint párt a maga álláspontjával, és így törzsszavazóinak igen befolyásos és számszerűleg sem

jelentéktelen hányadát áttuszkolta a Fideszhez. Vagy: az egész párt kezdettől helytelenítette Horn Gyulának és a pápának a konkordátumát. Felülkerekedett az a nézet, hogy kritikai álláspontunkat fogalmazzuk meg, de lehetőleg minél szűkebb körben propagáljuk. Ez a lehető legkorlátozottabb „fogalmazási technika” volt, de nem azért, mint Nagy N. Péter gondolhatja, mert a párt hangot adott az intellektuális lelkiismeretnek, hanem azért, mert nem eléggé széles körben adott hangot neki. Az óvatoskodók túlbecsülték a katolikus egyház politikai befolyását. Ráadásul a konkordátum nem pusztán emberjogi szempontból volt felháborító, hanem a társadalom széles rétegeinek – a nem katolikus felekezettűeknek, a vallástalanoknak, igen sok pedagógusnak, szülőnek, gyereknek, önkormányzatoknak – az érdekeit is sértette.

Nem tudok és nem is akarok megszabadulni attól a rögeszmémtől, hogy politizálni csak elvek megvalósításának érdekében érdemes. Az első két szabad választás adatai választ adtak arra a kérdésre, hogy világos, egyértelmű „fogalmazási technikával” a társadalom mekkora hányada nyерhet meg egy olyan politikai magatartás számára, amelyet Nagy N. Péter az „intellektuális lelkiismeret” kategóriájával tisztelettudóan dehonesztál. Ha pedig annyira igaz a volna a publicistának, amennyire nincs igaza, és a kutyának sem kellenének azok a megkerülhetetlen köteleességek, amelyeket az intellektuális lelkiismeret diktál, akkor a szabad demokratáknak fel kell hagyniuk a politizálással. A szabad demokraták esetében ez a látszat ellenére nem a többi párt diadala volna, hanem Kádár Jánosé, személyesen. Horn és Orbán az elvek nagyvonalú felfüggesztésében, a népszerűséget átmenetileg biztosító demagógiák alkalmazásában ugyanis csak mérsékelt tehetségű Kádár-epigon.

Eörsi István